

CSALÁDSEGÍTÉS

Jelen Infojegyzet a családgondozás működését, lehetőségeit a veszélyeztetett gyermekek védelme érdekében, és a jelzőrendszerrel való kapcsolatát tekinti át.

- A család- és gyermekjóléti szolgálat a szociális alapellátások közé sorolható.
- A családsegítő központ biztosítása az önkormányzatok kötelező feladata.
- Családsegítő központot az önkormányzatoknak kétezer fő feletti lakosságszám esetén biztosítaniuk kell.
- A családsegítő szolgálat igénybevétele önkéntesen történik.
- 2016-tól a családsegítés csak gyermekjóléti szolgáltatással együtt, egy szervezeti és szakmai egységben működhet.
- A családsegítők szociális, mentálhigiénés esetekben, krízishelyzetekben nyújtanak támogatást.
- 230 ezer hátrányos, vagy halmozottan hátrányos gyermek, fiatal felnőtt van hazánkban.
- Magyarországon 135 ezer veszélyeztetett kiskorú él.

A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló [1997. évi XXXI. törvény](#) definíciója szerint: "a gyermekjóléti szolgáltatás, olyan a gyermek érdekeit védő speciális személyes szociális szolgáltatás, amely a szociális munka módszereinek és eszközeinek felhasználásával szolgálja a gyermek testi és lelki egészségének, családban történő nevelkedésének elősegítését, a gyermek veszélyeztetettségének megelőzését, a kialakult veszélyeztetettség megszüntetését, illetve a családjából kiemelt gyermek visszahelyezését." Ennek a sokrétű feladatrendszernek egyik eszköze a családgondozás. A családsegítő kifejezetten a kiskorú gyermek védelme érdekében alakít ki a segítséget kérő családdal szerződésre épülő személyes kapcsolatot.

CSALÁDSEGÍTÉS A GYERMEKVÉDELMI RENDSZERBEN

A szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló [1993. évi III. törvény](#) szerint a családsegítés általános, mindenki számára hozzáférhető, életkorhoz, jövedelemhez, szakértői véleményhez nem kötött, önkéntesen és térítésmentesen igénybe vehető szociális alapszolgáltatás.

A gyermekjóléti szolgálatok a települési önkormányzatok gyermekjóléti szolgáltatási feladatait végző önálló intézményei, amelyek 2016. január 1-jétől integráltak, egy szervezeti egységként működnek a családsegítő szolgálatokkal. A [15/1998. \(IV.30.\) Nm rendelet](#) írja le a családsegítő- és gyermekjóléti központ dolgozóinak képesítési követelményeit, mellette meghatározza, hogy 4000 lakosra vagy 25 ellátott családra 1 főt családsegítőt kell biztosítani. A [1/2000. \(I.7.\) SzCsM rendelet](#) a személyes gondoskodást nyújtó szociális intézmények szakmai feladatairól és működésük feltételeiről az intézményi működés szabályait, valamint a szolgáltatás személyi feltételeit foglalja magában.

A családsegítés önkéntesen, kérelem alapján történik települési szinten a család- és gyermekjóléti szolgálat; járási, megyei szinten a család- és gyermekjóléti központ keretében. 2016-tól az önkormányzatoknak kétezer feletti lakosságszám esetében kötelezően kell biztosítaniuk családsegítő központ működését, amelyek száma 2016-tól hatékonyabb ügyintézés érdekében 198-ra növekedett. A gyermekjóléti szolgálatok új feladataként jelenik meg a szociális diagnózis felállítása, 2017-től a lakhatást igénybevevők utánkövetése, 2018-tól pedig az óvodai és iskolai

szociális segítő tevékenység, amelyre 2016. októberében írt ki [pályázatot](#) a kormány 1,7 milliárd forint értékben.

A CSALÁDSEGÍTŐK FELADATAI

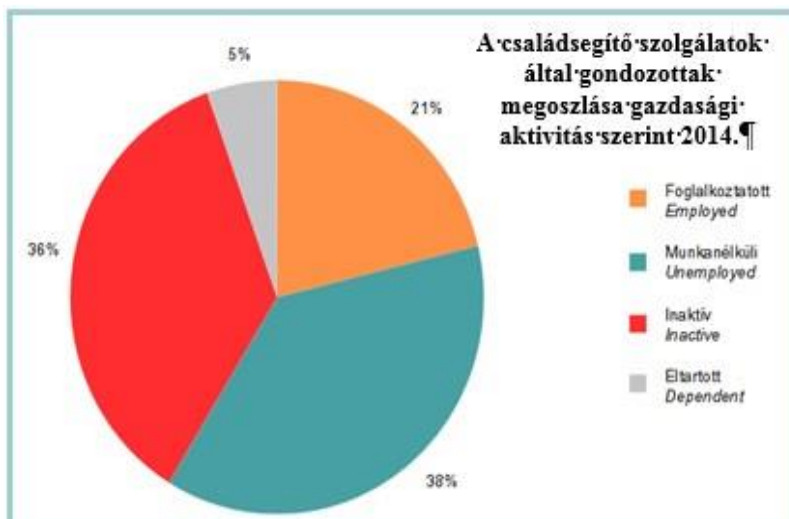
A családsegítő feladata szociális és mentálhigiénés problémák, illetve egyéb krízis helyzet miatt segítségre szoruló személyek, családok számára **támaszt nyújtani** az életvezetési képesség megőrzésében. Ez jelenthet információnyújtást, problémamegoldást, lelki támogatást, vagy ügyintézés is. A problémák kezelésének elsődleges eszköze a család erőforrásainak a megtalálása, a kliens önállóvá válása. A szolgáltatás magában foglalja:

- a szociális, életvezetési és mentálhigiénés tanácsadást;
- az anyagi nehézségekkel küzdők számára a pénzbeli, természetbeni ellátásokhoz, továbbá a szociális szolgáltatásokhoz való hozzájutás megszervezését;
- a családgondozást, így a családban jelentkező működési zavarok, illetve konfliktusok megoldásának elősegítését;
- közösségfejlesztő, valamint egyéni és csoportos terápiás programok szervezését;
- a tartós munkanélküliek, a fiatal munkanélküliek, az adósságterhekkel és lakhatási problémákkal küzdők, a fogyatékossgal élők, a krónikus betegek, a szenvedélybetegek, a pszichiátriai betegek, a kábítószerproblémával küzdők, illetve egyéb szociálisan rászorult személyek és családtagjaik részére tanácsadás nyújtását;
- a családokon belüli kapcsolaterősítést szolgáló közösségépítő, családterápiás, konfliktuskezelő mediációs programokat és szolgáltatásokat, valamint a nehéz helyzetben élő családokat segítő szolgáltatásokat.

A családgondozó elé az adott probléma a család önkéntes (szülők, nagyszülők, vagy akár a gyermek) **megkeresése kapcsán**; vagy a **jelzőrendszer** valamely tagja (iskola,

óvoda, védőnő, rendőrség, bíróság stb.) **értesítése alapján**, illetve **névtelen bejelentés alapján kerülhet**.

Az esetek egy része rövidtávon, egyszeri esetkezeléssel lezárható, míg bizonyos krízishelyzetek hosszabb távú beavatkozást igényelnek. Amennyiben a családgondozó úgy ítéli meg, hogy a gyermek veszélyeztetettsége áll fenn, annak megszüntetésére hosszabb távú család-gondozást javasol. A probléma súlyosságán és

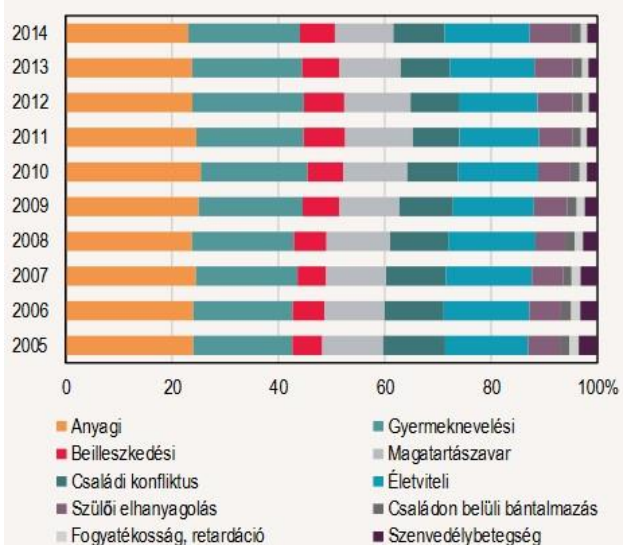
Forrás: Szociális statisztikai évkönyv 2014. KSH 2015.

a szülő együttműködésén múlik, hogy a család-gondozás az alapellátás keretein belül (63%), vagy kötelezéssel, védelembe vétel útján (20%) történik-e (KSH 2016). A családsegítő javaslatot készít a veszélyeztetettség mértékének megfelelően a gyermek védelembe vételére, vagy a családi pótlék természetbeni formában történő nyújtására, a gyermek tankötelezettsége teljesítésének előmozdítására, a gyermek családjából történő kiemelésére, gondozási helye megváltoztatására.

Veszélyeztetett gyermekek

2015-ben 135 ezer veszélyeztetett kiskorú élt hazánkban (KSH). 2013 után az illetékességi és hatásköri átalakítások után visszaesett a veszélyeztetett gyermekek száma mintegy 50 ezer fövel, ez valószínűleg abból fakad, hogy ennyien nem férnek hozzá a szolgáltatáshoz (KSH 2016.).

A gyermekjóléti szolgálatok által észlelt problémák megoszlása

Forrás: Gyermekesély [KSH 2016.](#)

A gyermekvédelmi törvény alapján ideiglenes hatályú elhelyezést megalapozó **súlyos veszélyeztetettségnek minősül a gyermek életét veszélyeztető** (testi, értelmi, érzelmi vagy erkölcsi fejlődésében jelentős károkat okozó) **bántalmazása, elhanyagolása**. Az alapellátás keretében végzett családgondozás, valamint a védelembe vétel kudarcra azt jelenti, hogy a gyermeket a családjából ki kell emelni. A családgondozás rendszeres kapcsolatot jelent az intézménnyel, a családnak lehetővé kell tennie szükséges családlátogatásokat, elfogadni a gondozót, követni útmutatásait. Sikeres családgondozást követően a gyermek veszélyeztetettsége megszűnik, testi, értelmi, érzelmi, erkölcsi fejlődése, jóléte családjában biztosított.

Az észlelt veszélyeztetettségek legalább fele anyagi nehézségből adódott. A mintegy 140 ezer veszélyeztetett kiskorúnál fő okként (62%) környezeti, 18 százalékában a magatartási, 14 százalékában az anyagi és 6 százalékában az egészségi okot jelölték meg. A kisko-

ruák 5 százaléka bántalmazás, 17 százaléka elhanyagolás miatt volt veszélyeztetett. A környezeti gondokon belül a nevelési problémák (21%), a szülők és a család életvitele (21%), valamint a családi konfliktus (13%) voltak a veszélyeztetettség vezető okai ([KSH 2016.](#)).

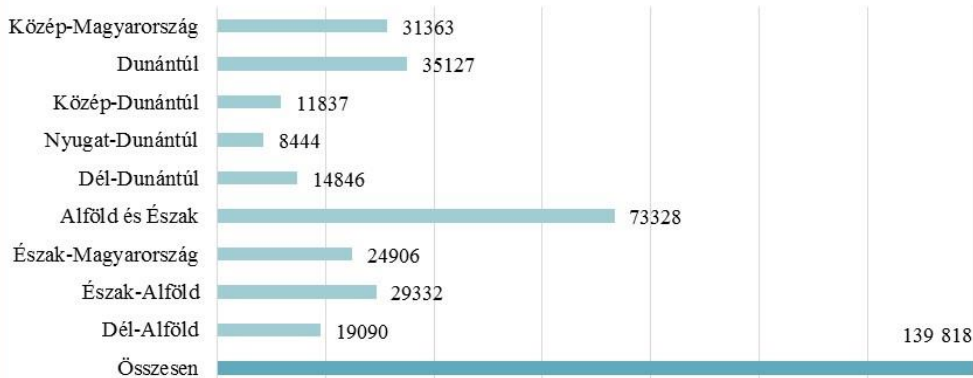
Az anyagi támogatás megigénylése mellett 2013-tól lehetősége van a családoknak a hátrányos helyzet (HH) és halmozottan hátrányos helyzet (HHH) megállapítását kérni. 2014-ben közel 79 ezer hátrányos helyzetű és 143 ezer halmozottan hátrányos helyzetű minősítés volt nyilvántartva. A legtöbb HH és HHH minősítést Borsod-Abaúj, Szabolcs-Szatmár-Bereg és Nógrád megyében tartják számon.

Családsegítő szolgálatok

Magyarországon 2015-ben 617 családsegítő szolgálat működött, ezek összesen 2450 ezer főt foglalkoztattak. A családsegítő szolgálatot 353 ezer fő vette igénybe 640 ezer probléma esetén ([KSH](#)). Intézményi keretek között a családsegítést igénybe vevők száma Pest megyében volt a legnagyobb, ezt követte Szabolcs-Szatmár-Bereg, Hajdú-Bihar és Borsod-Abaúj-Zemplén megye ([KSH 2014.](#)).

A **családsegítő szolgálatokat legtöbbször anyagi nehézségek kezelésével kapcsolatban keresték fel.** 2012-ben ezek 44 százaléka Budapesten, 35 százaléka Baranya megyében történt. Ezenkívül foglalkoztatottsággal összefüggő problémákkal, ügyintézéshez szükséges

A gyermekjóléti szolgálatok által észlelt veszélyeztetett kiskorúak száma területi egységenként 2014

Forrás: Infoszolg/ Szociális Statisztikai Évkönyv 2014. [KSH 2015.](#)

segítségkéréssel, információkéréssel, életviteli lelki-mentális, családi-kapcsolati, gyermeknevelési, egészségkárosodás következményével összefüggő és egyéb kérdésekkel jelentkeztek az emberek. Egy családsegítő szolgálatra átlagosan 429 alapellátást igénybe vevő jutott, legtöbb a fővárosban (1492) és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében (794) ([KSH 2014.](#)).

A gyermekjóléti szolgálatok országos lefedettsége 2014-ben 99 százalékos volt, azonban a gyermekjóléti szolgálatok gondozási tevékenységéhez csak a települések ötödén lehetett helyben hozzáférni. A többi 2351 településen az úgynevezett "nyitva álló helyiségben" heti egy-két alkalommal elérhető a gyermekjóléti szakember, vagy a családoknak másik településre kell utazniuk ([KSH 2016.](#)). **Az ellátáshoz való hozzáférés csupán a tízezernél nagyobb lélekszámú településeken 100 százalékos.**

A családsegítő szolgálatokat jellemzően a települési önkormányzatok és azok társulásai tartják fenn, az egyéb szervezetek részvétele minimális (feltűnő az egyházak jelenlétének szinte teljes hiánya), ami elsősorban a finanszírozással magyarázható. A kisebb önkormányzatok sok esetben nem képesek maradéktalanul ellátni feladataikat, ezért társulásokba tömörülve igyekeznek eleget tenni kötelezettségeiknek ([KSH 2012.](#)).

A családsegítésben dolgozó közel 2500 fő 94 százaléka diplomás, 87 százalékuk nő. Súlyos leterheltségben, országos szinten létminimum

alatti fizetéssel dolgoznak, amelyről részletes adatok közzétűntek a szociális életpályamodellről szóló Infojegyzetünkben ([2016/30.](#)). Tárgyi tudásuk mellett munkaköri elvárás az empátia, az esetek diszkrét kezelése ([KSH 2016.](#)).

Gyermekvédelmi jelzőrendszer

A gyermekeket veszélyeztető problémák megelőzése érdekében a szolgálatok észlelő és jelzőrendszert működtetnek, együttműködve többek között az egészségügyi és oktatási intézményekkel, különböző hatóságokkal. A legtöbb jelzés jellemzően az oktatási intézményektől érkezik (40%), egyharmaduk a települési önkormányzat jegyzőjétől. A védőnői szolgálat jelzései is jelentős számúak. A szolgálatokkal való kapcsolatfelvétel minden második esetben a jelzőrendszer kezdeményezésére indul ([KSH 2016.](#)).

A jelzőrendszer **elsőként együttműködési, tájékoztatási kötelezettséget** jelent, melynek azonban vannak zavarai. A **jelzési küszöb** a jelzőrendszer működésének legnehezebben meghatározható pontja. A segítségnyújtás kötelessége első körben a gyereket, családot körülvevő szakembereké, intézményeké, szolgáltatóké. A szakemberek túlterheltsége miatt a **jelzőrendszeri protokoll** alacsony hatékonysággal hajtható végre jelenleg. Ha a rendszer jól működik, minden szükséges esetben megszületik a jelzés, azonban zavarai kihatnak az egész gyermekvédelmi rendszer működésére ([NSZCSI 2009.](#)).

Források:

- Gyermekesély – A gyermekvédelmi jelzőrendszer működése, 2014 [KSH 2016. február](#)
- Szakellátásban élő gyerekek Nógrád megyében [Gyermekesély Közhasznú Egyesület 2016.](#)
- Szociális statisztikai évkönyv 2014. KSH 2015.
- Szociális ellátások, szociális védelmi helyzetkép a megyékben [KSH 2014. április](#)
- Családsegítő szolgálatok 2000–2011. [KSH 2012. december](#)
- Gyermekjóléti szolgáltatás – A jelzőrendszer működtetése [NSZCSI 2011.](#)
- Családsegítő szolgáltatás – [NSZCSI 2009.](#)
- Infojegyzet [2015/56.](#) Gyermekjóléti szolgálatok
- Infojegyzet [2016/30.](#) Szociális életpályamodell bevezetése

Készítette: Máté Olga
Képviselői Információs Szolgálat
E-mail: infoszolg@parlament.hu

infoszolg

Internet: www.parlament.hu/infoszolg
Intranet: intra.parlament.hu/infoszolg/
Tel.: (1) 441-4529; (1) 441-6486